

Р. А. Кльоба,
аспірант, Університет банківської справи НБУ, м. Київ

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГНОЗУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Одним з пріоритетних завдань, яке стоїть перед вітчизняними банками на сучасному етапі розвитку банківської системи України, що характеризується посиленням конкуренції, є забезпечення їхнього інтенсивного розвитку та стабільного функціонування. Важливим напрямом реалізації цього завдання є ефективний фінансовий розвиток банківської установи. Неодмінною передумовою забезпечення ефективного розвитку банків у сучасних умовах виступає необхідність вдосконалення прогнозування банківської діяльності.

One of foreground jobs, which stands before domestic banks on the modern stage of development of the banking system of Ukraine, which is characterized by strengthening of competition, is providing of their intensive development and stable functioning. Important direction of realization of this task is effective financial development of bank establishment. As necessary precondition of providing of effective development of banks the necessity of perfection prognostication of bank activity comes forward in modern terms.

ВСТУП

Особливої актуальності в умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи набуває необхідність пошуку та впровадження сучасних підходів до розробки теорії та практики прогнозування діяльності банку. Вагомий внесок у розробку теорії та практики прогнозування діяльності банків зроблено у працях вітчизняних учених-економістів Васюренка О. [4], Вовчак О. [3], Луціва Б. [6], Мороза А. [2], Примостки Л. [7], Реверчука С. [8] та ін. Питання прогнозування діяльності банків є актуальними для банківських установ України, тому їм надається увага у багатьох публікаціях. Проблема прогнозування показників діяльності банків знайшла своє відображення в роботах [2–9]. Але питання щодо застосування методів та моделей прогнозування показників діяльності банків ще не вирішені повною мірою. Дослідження проблеми прогнозування тенденцій системи показників діяльності банків потребує вирішення таких завдань: довести необхідність аналізу рядів динаміки та прогнозування фінансового стану та фінансових результатів діяльності банків із застосуванням економіко-математичних методів і моделей; розглянути можливість прогнозування тенденцій динаміки основних показників діяльності банків за допомогою

трендів, визначених з використанням методу регресійного аналізу. Однак увага багатьох науковців та практиків недостатньо приділялась розробці та впровадженню методик і рекомендацій щодо вдосконалення прогнозування діяльності банку. Сьогодні у вітчизняній економічній науці відсутні комплексні дослідження теоретико-методологічних основ і прикладних аспектів прогнозування діяльності банку. Публікації з цієї проблеми присвячені лише окремим напрямкам та підходам до її визначення. Необхідність вирішення завдань, пов'язаних із вдосконаленням прогнозування банківської діяльності, визначає актуальність теми даного дослідження.

Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних засад, розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо вдосконалення прогнозування діяльності банку. Об'єктом дослідження є банківська система України та окремі банківські установи. Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні засади прогнозування діяльності банку. Теоретичною і методологічною основою роботи слугували наукові дослідження, викладені у працях українських та зарубіжних учених з теорії фінансів, грошей та грошового обігу, ризику, теорії управління. Інформаційною основою дос-

лідження є законодавчі та нормативні акти України, статистичні матеріали Національного банку України, Асоціації українських банків, звіти дані банків, дані періодичних видань, Інтернет-видань.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи для банківської системи України актуальною є проблема прогнозування діяльності банківських установ з метою оцінювання їхньої інвестиційної привабливості, надійності та фінансової стійкості. Прогнозування є відповідним пунктом ефективного управління як кожним конкретним комерційним банком, так і банківською системою в цілому, а також вихідною базою для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях.

Необхідною умовою прийняття ефективних управлінських рішень в умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи є не лише констатація існуючого рівня фінансового стану та фінансових результатів, а й забезпечення від виникнення проблем у діяльності банків у майбутньому. Цьому сприятиме постійний моніторинг на підставі аналізу рядів динаміки та прогнозування тенденцій системи показників діяльності банку, які всебічно характеризують напрям та інтенсивність змін у його активах і пасажах.

За системного комплексного підходу до прогнозування діяльності банку його потрібно розглядати як складний динамічний організм, функціонування і розвиток якого описують за допомогою системи параметрів-індикаторів. Для аналізу та прогнозування фінансового стану банку застосовують економіко-математичні методи й моделі, які найточніше відображають діяльність банку. Оскільки окремі напрями роботи банку тісно взаємопов'язані, їхнє прогнозування, відповідно до принципу системності й комплексності, має становити єдине ціле. Більшість методів аналізу та прогнозування діяльності банку, що використовуються в нашій країні, ґрунтуються тільки на основі даних балансу банку. Звичайно, для оцінки поточного стану та аналізу досягнутих результатів цього може бути цілком достатньо, але, щоб здійснювати якісний прогноз на майбутнє, ці дані самі собою нам нічого не скажуть. Аналіз та прогнозування банку може відбуватися: у розрізі окремих видів діяльності (кредити на житло, зарплатні проекти через платіжні картки, короткострокові депозити фізичних осіб); у розрізі окремих напрямів діяльності (кредитний портфель банку, активи та пасиви) та в цілому по банку (фінансові результати). Але необхідно розглядати банк як систему, де сукупність фінансових, управлінських та людських факторів дає дещо більше, ніж просто сума їх показників. Причому банк і його клієнти теж утворюють систему, так як банк і його партнери.

Також вони всі є частиною системи економіки України, а із закордонними клієнтами і партнерами — частиною світової економіки. У прогнозуванні діяльності банку треба оцінити всі фактори, що на нього впливають: внутрішні (фінансові, управлінські, людські), оточуючі (партнери, клієнти юридичні та фізичні особи), глобальні (економічні, політичні, екологічні, соціальні).

На нашу думку, в українських банках в умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи тільки зараз починають розуміти потребу в комплексному підході до аналізу та прогнозування. Для точного прогнозу необхідно мати повну інформацію про складну систему банку. Визначити вплив кожного фактора окремо неможливо, бо вони всі певною мірою взаємопов'язані. Якщо виділити основні чинники, що впливають на діяльність банку, і побудувати на них прогноз, то результат не буде досить точним, щоб задовольнити ваші потреби. Треба використовувати методи, які дозволяють комплексно аналізувати такі динамічні системи, як банк. Найбільш ефективно можна використати комплекс методів, що базуються на теорії детермінованого хаосу. Останні розробки в напрямі аналізу показують, що всі складні системи поводять себе хаотично. Але це не означає, що їх не можна передбачити, якості прогнозу зменшується зі збільшенням періоду, на який він здійснюється. Проте такі системи дуже чутливі до зміни факторів, що на них впливають. Основне завдання — це визначити, який управлінський вплив треба здійснити, щоб нейтралізувати негативні фактори та спрямувати систему для досягнення поставленої мети.

Добір методу прогнозування залежить від кількох важливих факторів: мети та завдань прогнозу; ступеня деталізації інформації про кредитну діяльність; обсягів прогнозу; періоду прогнозу (місяць, квартал, півріччя, рік і т. ін.). За термінами планування банківської діяльності розрізняють такі прогнози: оперативний (до 6 місяців); короткостроковий (на один рік); середньостроковий (до 5 років); довгостроковий, або перспективний (понад 10 років). За видом подання прогнозних показників розрізняють такі прогнози: точковий, коли прогнозне значення подається у вигляді окремого числового значення прогнозованого параметра; інтервальний, коли прогнозне значення подається у вигляді інтервалу, до якого належить значення прогнозованого параметра; багатоваріантний, коли прогнозне значення подається у вигляді множини можливих числових значень прогнозованого параметра.

Прогнозування ринку банківських послуг — це виявлення тенденцій його розвитку під впливом таких основних факторів: політичних, правових, економічної кон'юнктури та ділової активності, інфляційних, стадії життєвого циклу банківських продуктів, ціно-

вої політики, конкурентного середовища тощо. Прогнозування ринку банківських послуг передбачає такі основні етапи: встановлення строку прогнозу; відбір і аналіз суттєвих факторів впливу; кількісна оцінка факторів впливу; моделювання процесів розвитку; підготовка прогнозу ринку. Прогнозування здійснюється за допомогою певних інструментів, серед яких основними можна вважати: методи експертних оцінок; нормативні методи; економіко-математичні методи; статистичні методи.

Метод експертних оцінок може застосовуватись при недостатності статистичних даних, при відсутності кількісних способів виміру об'єкта, при часових обмеженнях, а також для підтвердження або зіставлення з прогнозами, що одержані іншими методами. Недоліками методу експертних оцінок вважають: суб'єктивність експертної оцінки; можливість помилки навіть більшості експертів; нестабільність оцінок експертів. Застосовуються також індивідуальні опитування. Експертні опитування передбачають проходження наступних етапів: підбір експертів та формування експертних груп; формулювання завдань та складання анкет; встановлення правил визначення сумарних оцінок з урахуванням ступеня компетентності експерта; безпосередня робота з експертами; аналіз і обробка експертних оцінок.

За результатами дослідження можна зробити висновок про те, що в умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи, з метою підвищення надійності експертних оцінок та мінімізації впливу суб'єктивних факторів, можуть бути використані такі методи: проведення групових експертів, в тому числі методом "колективного генерування ідей"; повторні експертизи; оцінка компетентності експертів; проведення експертизи в декілька турів (метод Делфі); нормативний метод прогнозування, який полягає у визначенні майбутніх параметрів ринку банківських послуг, виходячи з нормативних співвідношень між окремими показниками, які можуть як фіксуватися в певних правових актах, так і фактично складатися на ринку; економіко-математичні методи базуються на розрахунку параметрів ринку з допомогою багаточинних моделей і дозволяють з мінімальними затратами часу і ресурсів розробляти декілька варіантів прогнозу; статистичні методи прогнозування в кінцевому підсумку зводяться до екстраполяції на майбутні періоди тенденцій і пропорцій розвитку, які мали місце в минулому.

ВИСНОВКИ

1. В умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи для банківської системи України актуальною є проблема прогнозування діяльності банківських установ з метою оцінювання перспектив їхньої інвестиційної привабливості, надійності та фінансової стійкості.

2. Аналіз та прогнозування діяльності банку повинні містити реальну та всебічну оцінку досягнутих результатів, висвітлювати позитивні й негативні аспекти його роботи, визначати конкретні шляхи вирішення загальних проблем.

3. Прогнозування ринку банківських послуг — це виявлення тенденцій його розвитку під впливом таких основних факторів: політичних, правових, економічної кон'юнктури та ділової активності, інфляційних, стадії життєвого циклу банківських продуктів, цінової політики, конкурентного середовища тощо.

4. Прогнозування ринку банківських послуг передбачає такі основні етапи: встановлення строку прогнозу; відбір і аналіз суттєвих факторів впливу; кількісна оцінка факторів впливу; моделювання процесів розвитку; підготовка прогнозу ринку.

2. У сучасних умовах банкам необхідно вдосконалювати методичний підхід до розробки моделі прогнозування фінансових результатів діяльності банку на основі використання економіко-математичного моделювання, який побудований на залежності між обсягом зобов'язань, позиковими активами та прибутком і дозволяє оперативно ухвалювати управлінські рішення, формує необхідну інформацію для обґрунтування перспектив розвитку банку.

Література:

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність". — Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Банківські операції: підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; за ред. д. е. н., проф. А.М. Мороза. — 2-ге вид., випр. і доп. — К.: КНЕУ, 2002. — 476 с.
3. Вовчак О.Д. Державне регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні: автореферат дис. д. е. н. / О.Д. Вовчак. — Львів, 2006. — 38 с.
4. Васюренко О.В. Банківський менеджмент: посібник / О.В. Васюренко. — К.: Вид. Центр "Академія", 2001. — С. 186-190.
5. Кльоба А.Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю. монографія / За ред. д. е. н., проф. С. К. Реверчука. — Львів: Тріада плюс, 2007. — 194 с.
6. Луців Б.А. Банківська діяльність у сфері інвестицій / Б. А. Луців. — Тернопіль: Економічна думка, Карт-бланш, 2001. — 320 с.
7. Примостка А.О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник / А.О. Примостка. — К.: КНЕУ, 2004. — 468 с.
8. Реверчук С.К., Кльоба А.Г., Паласевич М.Б. Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю: монографія / За ред. д. е. н., проф. С. К. Реверчука. — Львів: Тріада плюс, 2007. — 352 с.
9. Сучасні концепції менеджменту: навч. посіб. / За ред. д-ра екон. наук, проф. А.І. Федулової. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 536 с.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2010 р.